

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2\(100\)-32-37](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2(100)-32-37)

УДК 7.021.3 : coffee-art (083.73) : [37.18.54 : 7] : 373

Іванова Інна Юріївна,

викладач-методист, КПНЗ «Сєвєродонецька дитяча художня школа»,
м. Сєвєродонецьк, Луганська обл., Україна, inna_2711@ukr.net;
<https://orcid.org/0000-0001-6022-8419>

ВИВЧЕННЯ ТЕХНІКИ COFFEE-ART У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Розглянуто питання вивчення в закладах мистецької освіти техніки coffee-art (кавовий живопис) – оригінальної техніки образотворчості за допомогою розчину натуральної кави, яка подібна до акварельного живопису техніками лєсування та гризайль.

Висвітлено авторські заняття з кавового живопису з учнями молодшого та середнього шкільного віку із використанням специфічних прийомів виконання малюнка: малювання на вологому, зім'ятому та зістареному папері, монотіпія, притрушування гранульованою кавою, роздмухування, відбитки, набриск, плямографія, а також використання додаткових матеріалів для отримання фактурних ефектів.

Ключові слова: *техніка coffee-art, кавовий живопис, нетрадиційні техніки малювання, прийоми малювання, учні початкової і основної школи, дитяча художня школа.*

Творчий розвиток особистості та її самовираження є актуальною проблемою сьогодення. Кожна країна дбає про творчий потенціал суспільства і кожної людини зокрема, адже особистість, яка здатна генерувати ідеї, використовувати знання й уміння в нових і складних ситуаціях, комунікувати й взаємодіяти з іншими у професійному та особистому житті, комфортно почувається навіть у нестабільних соціальних умовах, саморозвивається, швидше знаходить своє місце в суспільстві та сприяє його розвитку. Україна сьогодні потребує освічених й креативних особистостей, із ключовими навичками ХХІ ст., і перед навчальними закладами всіх рівнів постає важливе завдання: сприяти розвитку такої особистості – інтелектуальної, ініціативної, компетентної, творчої. Важливу роль у

цьому відіграє образотворче мистецтво, яке володіє величезним художньо-педагогічним потенціалом, спонукає до художньої творчості й надає можливості для творчого самовираження [7].

Образотворчого мистецтва навчають у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах художньо-естетичного спрямування (дитячі художні школи, студії, палаци, клуби, станції, гуртки, творчі об'єднання тощо). Особливим закладом є дитяча художня школа, де учні одержують одночасно практичні й теоретичні знання з рисунку, живопису, композиції, скульптури та історії мистецтв. Така специфіка сприяє розвитку та формуванню в учнів естетичної культури, актуалізації творчих і освітніх потреб, надає початкову художню освіту, готує до самостійної творчої діяльності та свідомого професійного самовизначення [8, с. 70].

Проблема навчання образотворчого мистецтва в різних освітніх ланках висвітлювалась у дослідженнях: діяльність закладів позашкільної освіти (І. Мосякова, Л. Ноженко); організація допрофесійної та професійної підготовки учнів у закладах освіти (О. Антонова, Л. Дейдиш, Л. Ковбасенко); теоретичні розробки і методичні рекомендації щодо вдосконалення змісту позашкільної освіти (О. Антонова, І. Бровко, А. Корнієнко, В. Мачуський, О. Просіна); художньо-естетичне виховання школярів засобами образотворчого мистецтва в позашкільних навчальних закладах (О. Земляна, С. Тарасюк); студійна форма навчання ПНЗ художньо-естетичного напрямку (В. Антонюк, Н. Ющенко).

Отже, позашкільні навчально-виховні заклади дають дітям та юнацтву додаткову освіту, спрямовану на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля.

Специфіка кожного виду позашкільного закладу зумовлена різними цілями, структурою та організацією освітнього процесу, що накладає відбиток на процес навчання образотворчого мистецтва. Слід зазначити, що у школах мистецтв, дитячих художніх школах і студіях є більша можливість для впровадження авторських курсів і програм для опанування різноманітними художніми техніками, експериментування з матеріалами й інструментами.

Аналіз сучасних наукових досліджень та публікацій Я. Анісімова, О. Джафарової, І. Гончар, А. Михайліченко, Н. Погрібняк, О. Опалюк, В. Рагозіної, Л. Мартинюк, С. Фурманюк Л. Шульги та ін. свідчить, що застосування нетрадиційних художніх технік у навчанні образотворчої діяльності дошкільників і учнів відіграє важливу роль у розвитку психічних процесів (образно-асоціативне мислення, фантазія, уява), рис особистості (впевненість у собі, інтереси та ін.) та художньої творчості.

«Нетрадиційними техніками малювання» називають використання під час мистецької діяльності матеріалів, інструментів, способів малювання, які не є загальноприйнятими, широко відомими в художній практиці [1, с. 14]. Уза-

гальнивши науково-методичні праці, дослідниця О. Джафарова виокремила особливості комплексних нетрадиційних технік, класифікувала їх за матеріалами і способом отримання зображення, навела приклади використання в художньо-педагогічній практиці, а також зазначила, що поступово нетрадиційні художні техніки набувають широкого використання і перестають бути нетрадиційними [4, с. 137–140].

Однією з таких художніх технік є **coffee-art**, відома ще під назвою «кавовий живопис», – створення зображень за допомогою розчину натуральної кави [5, с. 4]. Вважається, що цей напрям народився на межі тисячоліть. Проте кавовим розчином малювали й раніше. Мало хто знає, що в XIX ст. класик французької та світової літератури Віктор Гюго був також обдарований художнім талантом, писав чудові картини, використовуючи замість фарб каву та інші підручні матеріали. Сьогодні ці роботи зберігаються в колекції Лувра.

Малювання кавою як вид нетрадиційного живопису набув популярності в кінці 90-х років XX ст. У цей час перші картини, написані виключно кавою, презентували художники з Таїланду та Індії. Серед найвідоміших художників coffee-art – Порнчай Лертамасірі (Таїланд), Ендрю Саур і Енджел Саркела-Саур, Карен Іланд (США), Аміта Чідасама і Аміта Дутта (Індія), Марія Аристиду (Греція) та ін. Сьогодні тисячі шанувальників coffee-art об'єднуються в спільноту, створюють різноманітні виставкові та інтернет-проекти.

Попри зростання популярності цієї техніки, вона мало досліджена, а її потенціал у навчанні школярів образотворчого мистецтва практично не використовується. Вважаємо, що вона може успішно застосовуватися у шкільному навчанні, особливо в середньому шкільному віці, коли початок творчої підліткової кризи спричинює пасивність учнів та критичне оцінювання своїх робіт. З огляду на це педагог має запропонувати такі художні техніки, які зацікавлять процесом створення незвичних зображень, оригінальними матеріалами, здатністю швидко зробити малюнок, щоб отримати кінцевий результат. Однією з таких художніх тех-

нік є coffee-art, яка поєднує в собі елементи графіки, класичного живопису і декоративного мистецтва.

Мета статті полягає у висвітленні специфіки художньої техніки coffee-art, особливостей її опанування учнями початкової та основної школи, описі окремих прийомів для створення зображень різного ступеня складності та наданні методичного супроводу щодо цього. Вважаємо, що запропоновані авторські розробки занять з кавового живопису і методичні рекомендації з їх проведення (з власного педагогічного досвіду в дитячій художній школі) будуть корисними вчителям образотворчого мистецтва ЗЗСО, які можуть застосовувати окремі прийоми на уроках мистецтва та в гуртковій роботі.

Прикладом, коли кавовий розчин і пензлик у поєднанні з талантом стають витвором мистецтва, можна вважати творчість художників Енджели Саркела-Саур (Angel Sarkela-Saur) і Ендрю Саур (Andrew Saur), які й запропонували термін «coffee-art». Плануючи свою першу виставку в одній із кав'ярень Міннесоти, молоді люди вирішили, що саме каву доречно використати як творчий матеріал. Теми їхніх картин – портрети, образи птахів і тварин, пейзажі та ін. [10].

Специфічною особливістю техніки coffee-art є подібність до акварельного живопису, прийомів малювання. Кольорова гама кавової палітри – від світло-жовтого до темно-коричневого [3, с. 49].

Цікаво, що картини, створені за допомогою кави, тривалий час зберігають тонкий, приємний аромат.

Окремі аспекти техніки coffee-art розкриємо на прикладі занять з курсу «Живопис» з учнями молодшого та середнього шкільного віку в дитячій художній школі. Педагог використовує метод аналогій, на прикладі акварелі пояснює вихованцям техніку: *лесування* – багат шаровий живопис, а отже, і в кавовому живописі кожен наступний шар кави наноситься після повного висихання попереднього; *грязайль* – техніка монохромного живопису відтінками одного кольору. Розглянемо покрокову специфіку та прийоми виконання робіт у техніці coffee-art.

Крок 1. Підготовка матеріалів. Кавовий розчин можна приготувати з розчинної гранульованої кави будь-якого виробника, однак краще використувати темні гранули. Найпростіший спосіб: три чайні ложки гранульованої кави розчиняють в одній чайній ложці води для отримання густого сиропу; за бажанням додають краплю ванілі для аромату [6].

Крок 2. Специфічні прийоми роботи, які підвищують зацікавленість учнів, полегшують процес виконання малюнка і дозволяють утворити цікаві ефекти:

- **Малювання на мокрому папері.** Широкою пензлем або губкою змочуємо чистою водою аркуш, закріплений на склі або оргсклі, щоб папір не висихав, і пензлем виконуємо малюнок кавовою фарбою.

- **Малювання на зім'ятому та зістареному папері.** Спочатку широкою пензлем або губкою змочуємо чистою водою аркуш паперу на склі або оргсклі. Залишаємо аркуш на 5–7 хв., щоб увібралася вода, і трохи зминаємо його. Далі тонуємо папір слабким кавовим розчином широкою пензлем, даємо просохнути або висушуємо феном і розгладжуємо праскою. З допомогою сірників або свічки зістарюємо аркуш з країв (фото 1).

Фото 1. Матеріали для зістарення паперу

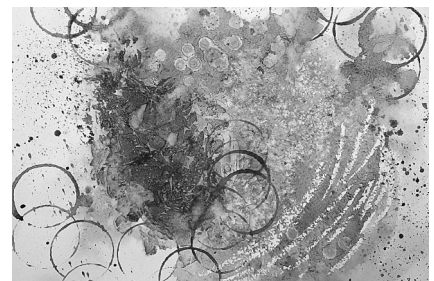

Фото 2. Ефекти малювання кавою

Фото 3. Терещенко Олександра (10 років). «Соняшники»

Фото 4. Коваль Дар'я (10 років). «Ромашка»

- **Монотипія.** Умовно ділимо аркуш навпіл, на одній половині відразу пензлем з розчином кави малюємо сюжет, згинаємо папір посередині й притискаємо половинки. Після цього різким рухом роз'єднуємо половинки аркуша, далі доопрацьовуємо малюнок пензлем. Таким чином отримуємо симетричне відображення (метелик, квіти, пейзаж тощо).

- **Притрушування гранульованою кавою.** Змочуємо аркуш водою, наносимо кавову фарбу та притрушуємо гранульованою кавою, розтираючи її пальцями, щоб отримати кавові плями різного розміру. Цього ефекту не можна досягти жодним традиційним матеріалом для малювання, він притаманний тільки coffee-art.

- **Роздмухування за допомогою трубочки для коктейлю.** Малювання починається на аркуші паперу з краплі-плями кавовим розчином, яку треба роздмухувати з допомогою трубочки в задумано-

му напрямку, щоб отримати очікуваний результат (дерево, гілку тощо). Техніка роздмухування не лише сприяє розвитку творчого та логічного мислення, а й тренує дихальну систему учня.

- **Відбитки.** Можна імпровізувати, утворюючи сліди від кавової чашки, які нашаровуються один на одного. Їх можна вводити у фон роботи, щоб надати оригінальності, характерної тільки для кави (фото 2).

- **Набризк.** Набираємо фарбу на жорсткий пензлик і вдяраємо ним об інший пензлик або об шматок щільного картону (пластику), який тримаємо над папером. Фарба розприскується на папір. Ця техніка вимагає від дитини зосередженості, уважності, акуратності та приносить задоволення і від самого процесу, і від отриманого результату (фото 2).

- **Плямографія.** Розчином кави за допомогою пензля створюємо велику пляму на аркуші, підіймаємо його край під кутом і трохи граємося з кавовою

фарбою. Ігри з плямами допомагають розвивати окомір, координацію і силу руху, уяву.

- **Використання додаткових матеріалів (фото 2):**

- **цукор:** на вологий аркуш наносимо кавову фарбу, беремо трішки цукру-піску і притрушуємо ним поверхню паперу; чекаємо 15–20 хв., поки цукор розчиниться в кавовій фарбі і створить незвичайний візерунок «зірочок»; залежно від розмірів кристалів цукру світлі плями будуть різної величини, створюючи ефект мерехтіння, сяяння;

- **віск:** аркуш паперу в місцях, які мають залишатися білими, натираємо шматком парафінової свічки; за деякий час надлишок парафіну видаляємо за допомогою металевої лінійки чи скребка; прокриваємо аркуш кавовим розчином; чим фактурніший папір, тим цікавіший ефект;

- **харчова плівка:** накладаємо плівку на аркуш із рідкою кавовою фарбою,

формуємо складки, – так утворюються цікаві кавові абстракції; плівку слід залишити на аркуші на 10 хвилин (якщо зняти відразу, кава розтечеться, і ефект буде втрачено);

– **ватяні палички, спирт:** густим розчином кави створюємо будь-яке зображення; занурюємо ватяну паличку в спирт і набризуємо ним на кавову фарбу; спирт, потрапляючи на каву, ніби відштовхує її, утворюючи світлі плями.

Щоб заохотити дітей молодшого шкільного віку до малювання, краще застосовувати найпростіші прийоми coffee-art, робота над якими не потребує значної концентрації уваги, добре розвиненої дрібної моторики, сформованих художніх умінь. Рекомендуємо наступні: монотипія, роздмухування, набризок, плямографія, відбитки ін.

Крок 3. Практична діяльність. Учні молодшого шкільного віку буде нескладно виконувати квіти, що не потребують проробки складних деталей.

Матеріали: акварельний папір формату А-4, графітний олівець, кавовий розчин, гранульована кава, чиста вода, пензлі, палітра, чашка.

Поетапне малювання квітів:

- Графітним олівцем намалювати квіти, komponуючи у форматі.

- Спочатку слід розмалювати фон: змочити аркуш чистою водою, нанести кавову фарбу та притрусити гранульованою кавою, розтираючи її пальцями, щоб отримати кавові плями різного розміру.

- Збагатити фон цікавими кавовими ефектами набризкування фарби на папір. За бажанням можна додати відбитки від кавової чашки, які нашаровуються один на одного.

- Виконати квіти технікою лесування, як в акварельному живописі, – від світлого до темного. Перш ніж наносити наступний шар кавової фарби, слід дати висохнути попередньому.

Так можна отримати роботи, які вабимуть особливим настроєм і незвичайними зображальними ефектами. Представимо роботи вихованців Северодонецької дитячої художньої школи, виконані під нашим керівництвом (фото 3–4).

Крок 4. Ускладнюємо практичне завдання.

Учням середнього шкільного віку можна пропонувати складніші завдання у техніці coffee-art. Наприклад, створити композиції з використанням різних нетрадиційних прийомів, або поєднавши акварель з кавовим живописом. Важливо, що композиції можуть бути різної складності, – це реалізуватиме індивідуальний підхід у навчанні з огляду на різні ступені розвитку уяви, художніх умінь та інтереси, вподобання учнів.

Матеріали: аркуш акварельного паперу формату А-3, кавовий розчин, гранульована кава, пензлі, чиста вода, харчова плівка, цукровий пісок, гуашеві білила.

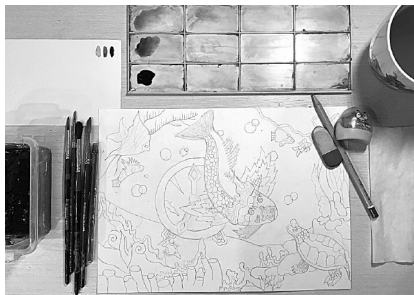

Фото 5. Підготовчий етап: виконання рисунка графітним олівцем

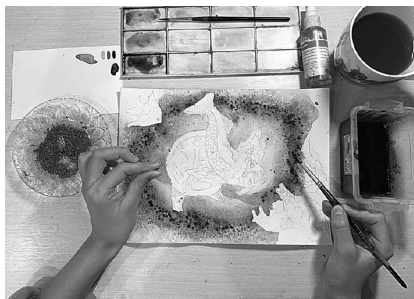

Фото 6. Малювання фону

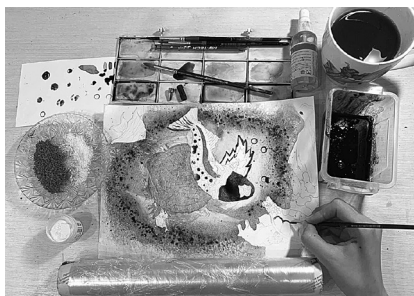

Фото 7. Зображальний ефект з допомогою харчової плівки

Поетапне виконання композиції «Риба в підводному світі»:

- Підготовча робота: малювання графітним олівцем на акварельному аркуші (фото 5).

- Малювання фону з ефектом, утвореним посипанням цукром, що обрамляє центр композиції і створює враження загадковості. Для цього злегка змочити аркуш чистою водою і нанести кавову фарбу, притрусити цукром з країв роботи, а центр композиції посипати гранульованою кавою. Зачекати до повного висихання кавової фарби – цукор розчиниться і дасть ефект «зірочок» (фото 6).

- Намалювати годинник світлим розчином кавової фарби. На мокру кавову фарбу накласти харчову плівку і сформувати складки. Плівку залишити на аркуші на десять хвилин, потім зняти – утворились чудові кавові візерунки (фото 7).

- Фон можна прикрасити відбитками, зробленими деталями кулькової ручки, – вони схожі на бульбашки повітря під водою. Темним розчином кави промалювати рибу та черепаху – можна технікою «а ля пріма» (означає «писати одразу»: кожную деталь починати малювати і закінчувати в один прийом, без внесення змін). Усі тональні співвідношення брати одразу в потрібну силу.

- Наприкінці білою гуашшю намалювати блискітки для більшої виразності – за бажанням автора.

Презентуємо роботи Єрмоленко Олени (13 років): багатофігурна композиція «В морі рибонька моя – не велика й не мала» (фото 8); «Незабутні сни від Кавової принцеси» – оригінальне композиційне рішення з поєднанням двох різних технік, що мають спільні ознаки, але в окремих моментах можуть підкреслити саме монохромність кавового живопису (фото 9).

Учням старшого віку пропонуємо намалювати роботу «З чарівним запахом лаванди», присвячену Провансу (Франція), де поєднується романтика, природа та історія. Унікальні лавандові поля створюють місту незвичайну атмосферу. Тема Провансу подобається не тільки підліткам, а й дорослим, тому її можна порадити всім охочим

Фото 8. Єрмоленко Олена (13 років). «В морі рибонька моя – не велика й не мала»

під час такої форми навчання, як майстер-клас.

У роботі «З чарівним запахом лаванди» спостерігаємо цікавий зображальний ефект, досягнутий із застосуванням харчової плівки, що дозволяє передати оригінальну фактуру старої будівлі та бруківки. А додавання деталей – зображення велосипеда і лаванди – створює романтичну атмосферу. Демонструємо приклад (фото 10).

Відкриття безкінечних можливостей нетрадиційного художнього матеріалу, що є екологічним, бо має природне походження, надихнуло на виставку «Кавовий живопис закохує в себе», присвячену міжнародному дню кави, яка експонувалася 2020 року в Севєродонецькій галереї мистецтв. Візитівкою цієї виставки стала спільна робота вчительки та учениці «Я малюю свої мрії»: спочатку учениця намалювала свій казковий всесвіт, а потім наставниця написала кавовою фарбою портрет дівчини (фото 11). Виконання спільної роботи разом із педагогом надихає учнів, мотивує їх удосконалювати техніку малювання та художні навички, заохочує до творчості та подальшої самореалізації.

Висновки. Художня техніка coffee-art зародилась у середовищі художників наприкінці XIX ст., стала популярною

в 1990-х роках та поширюється в художньо-педагогічній практиці. Техніка coffee-art має спільні риси з техніками акварельного живопису лесування та гризайль.

Виконання робіт у художній техніці coffee-art допускає застосування різних прийомів – це дозволяє створити різноманітні, цікаві зображальні ефекти, також щоразу нові й несподівані варіації зображення – у цьому полягає ще одна характерна риса цієї техніки. Комбінування тих чи інших прийомів і використання додаткових матеріалів допомагає створювати різноманітні фактури і втілювати різні задуми. Використання цієї художньої техніки доступне учням вже з початкової школи, оскільки навчання прийомів не потребує тривалого часу і значної підготовки; однак, техніку можна вдосконалювати і в основній, і старшій школі.

Розроблені й запропоновані на широкий загал авторські заняття з кавового живопису для учнів молодшого та середнього шкільного віку в дитячій художній школі із застосуванням специфічних для coffee-art прийомів виконання малюнка можуть бути використані у практиці викладання образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти, будинках творчості дітей та інших освітніх закладах.

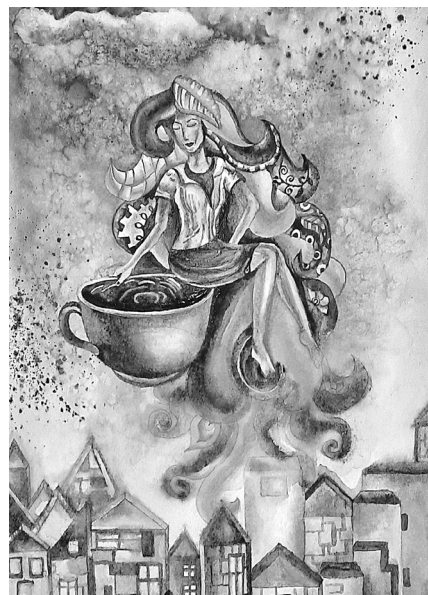

Фото 9. Єрмоленко Олена (13 років). «Незабутні сни від Кавової принцеси»

У перспективі подальших розробок теми вважаємо необхідним дослідження нових прийомів роботи в художній техніці coffee-art, поєднання її з іншими художніми техніками з метою розширення зображальних можливостей та надання перспективи їх опанування учнями різних навчальних закладів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Анісімова Я. М., Гончар І. В. Плямка та її друзі : метод. посіб. Вінниця : ММК, 2018. 72 с.
2. Використання нетрадиційних технік на уроках образотворчого мистецтва. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristannya-netradicijnih-tehnika-na-urokah-obrazotvorcogo-mistectva-120808.html>
3. Використання нетрадиційних технік як засіб творчого розвитку дітей дошкільного віку. Дайджест 2 / упор. Н. В. Погребняк, А. Ф. Михайліченко. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2006. 100 с.
4. Джафарова О. С. Активизация творческого самовыражения учеников начальных классов санаторных школ-интернатов в процессе художественной деятельности : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Киев, 2016. 289 с.
5. Іванова І. Ю., Михайлова Л. М. Нетрадиційна техніка кавового живопису в розвитку креативного мислення особистості : наук.-метод. посіб. Харків : Друкарня «Мадрид», 2020. 56 с.
6. Майстер-клас з нетрадиційної техніки малювання «Кавові фантазії». URL: <https://vseosvita.ua/library/majster-klas-z-netradicijnoi-tehniki-maluvannya-kavovi-fantazii-177047.html>
7. Опалюк О. М. Особливості використання нетрадиційних технік образотворчого мистецтва на уроках малювання в допоміжній школі. URL: <http://aqce.com.ua/download/publications/86/95.pdf>
8. Опалюк О. М., Мартинюк Л. П. Особливості впровадження нетрадиційних технік образотворчого мистецтва в арт-терапевтичні методики соціальної роботи : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / за ред. Л. П. Мельник, В. І. Співака. Вип. XXXIII. Серія: соціальнопедагогічна. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2019. С. 69–77.
9. Рагозіна В. Художні техніки в естетичному розвитку

Фото 10. Іванова І. Ю. З чарівним запахом лаванди

Фото 11. Іванова І. Ю., Ермоленко Олена (13 років). Я маюю свої мрії

дослідників (малювання пальчиками). *Мистецтво та освіта*. 2012. № 2. С. 27–28, 37–42.

10. 20 спонтанних технік малювання для дітей. URL: <https://pedpresa.com.ua/148093-20-spontannyh-tehnik-maluyuvannya-dlya-ditej.html>

Reference:

1. Anisimova, Ya. M., & Honchar, I. V. (2018). *Pliamka ta yii друзі* [The Blot and her friends]. Vinnytsia: MMK.
2. Vykorystannya netradytsiynykh tekhnik na urokakh obrazotvorchoho mystetstva [Use of non-traditional techniques at art lessons]. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/vikorystannya-netradyciynih-tehnik-na-urokakh-obrazotvorchoho-mystetstva-120808.html>
3. Pohrebniak, N. V., & Mykhailichenko, A. F. (2006). Vykorystannya netradytsiynykh tekhnik, yak zasib tvorchoho rozvytku ditei doskilnoho viku [The use of non-traditional techniques as a means of creative development of preschool children]. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD.
4. Dzhaferova, O. S. (2016). Aktivizatsiia tvorcheskoho samovyrazheniia uchenikov nachalnykh klasov sanatornykh shkol-internatov v protsesse khudozhestvennoi diiatelnosti [Activation of creative self-expression of primary school students of sanatorium boarding schools in the process of artistic activity]. (PhD dissertation, Kyiv).
5. Ivanova, I. Yu., & Mykhailova, L. M. (2020). Netradytsiina tekhnika kavovoho zhyvopysu v rozvytku kreatyvnoho myslennia osobystosti [Unconventional technique of coffee painting in the development of creative thinking]. Kharkiv: Drukarnia «Madryd».
6. Maister-klas z netradytsiinoi tekhniki maluvannya "Kavovi fantazii" [Master class on non-traditional drawing techniques "Coffee Fantasies"]. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/majster-klas-z-netradyciynoi-tehniki-maluvannya-kavovi-fantazii-177047.html>

7. Opaliuk, O. M. Osoblyvosti vykorystannia netradytsiynykh tekhnik obrazotvorchoho mystetstva na urokakh maluvannya v dopomizhni shkoli [Features of use of non-traditional techniques of fine arts at drawing lessons in the auxiliary school]. Retrieved from <http://aqce.com.ua/download/publications/86/95.pdf/>

8. Opaliuk, O. M., & Martyniuk, L. P. (2019). Osoblyvosti provadzhennia netradytsiynykh tekhnik obrazotvorchoho mystetstva v art-terapevtychni metodyky sotsialnoi roboty [Features of introduction of non-traditional techniques of fine arts in art-therapeutic methods of social work]. Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka: Vol. XXXIII. Seriia: Sotsialnopedahohichna (pp. 69–77). Kamianets-Podilskyi. Medobory-2006.

9. Ragoza, V. (2012). Khudozhni tekhniki v estetichnomu rozvytku doskilnykiv (maluvannya palchikamy) [Artistic techniques in the aesthetic development of preschoolers (finger painting)]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 2, 27–28, 37–42.

10. 20 spontannykh tekhnik maluvannya dlia ditei [20 spontaneous drawing techniques for children]. Retrieved from <https://pedpresa.com.ua/148093-20-spontannyh-tehnik-maluyuvannya-dlya-ditej.html>

Inna Yuriivna Ivanova, Teacher-Methodologist, KPVN "Severodonetsk Children's Art School", Severodonetsk, Luhansk Region, Ukraine, inna_2711@ukr.net; <https://orcid.org/>

Study of coffee-art technique in art education institutions
The issue of studying the technique of coffee-art (coffee painting) in the educational process of art education institution is considered. The peculiarities of this technique are the following: solution of natural coffee is used as a paint; technique combines elements of graphics, classical painting and decorative arts; the technique of coffee-art has

common features with the techniques of watercolor painting (glaze, grisaille). The art technique of coffee-art originated among artists at the end of the XIX century, became popular in the 1990s and spread in art-pedagogical practice, the representatives of this art technique are given.

Working with art technique of coffee-art allows students to use of various techniques of drawing (drawing on wet, crumpled and aged paper, monotype, sprinkling with granulated coffee, blowing with a cocktail tube, prints, spraying, klecksography). This allows students to create a variety of new imagery effects and embody a variety of artistic images. The characteristic of the technique of coffee-art is the facility to combine certain techniques, including additional materials (sugar, etc.), which helps to create a variety of textures and implement different author's ideas.

Using this artistic technique is available to primary schoolchildren, because mastering the techniques does not take a long period of time and considerable training; however, the technique can be improved in both secondary and high school.

The author's classes on coffee painting for primary and secondary school students with using specific for coffee-art drawing techniques are proposed. The author describes methodological support for classes and examples of artistic works of students of different ages. The joint activity of the teacher and the student for creating a joint composition is an interesting form. The author's classes on coffee painting for primary and secondary school students in school of arts with using of specific coffee-art drawing techniques can be used in teaching fine arts in general secondary schools, children's art centers and other educational institutions.

Key words: coffee-art technique, coffee painting, non-traditional drawing techniques, drawing techniques, primary and secondary school students, children's art school.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2021 р.